



Barbara de Bassu, Hillighijen Phillipssen en Jannigje Raphael Hijmans Vrouwelijke pandhouders en beheerders Bank van Lening

In Rhenen zijn de namen bekend van drie dames, weduwen die pandhouder en beheerder van de Bank van lening zijn. Omdat zij weduwen zijn nemen zij het bedrijf van hun man over en daardoor mogen zij ook een openbaar ambt vervullen.

Wat doet een pandhouder of beheerder van een Bank van Lening?

Er zijn twee vormen van geld verstrekken: het lenen tegen overgave van een pand en door het tekenen van een schuldbekentenis. Een pandrecht is een zekerheid dat een vordering wordt voldaan. De houder van het recht heeft de zekerheid dat hij zich op het verpande kan verhalen, zonder tussenkomst van een rechter. Pandrecht kan gevestigd worden op vrijwel alle zaken zoals een roerende zaak, aandelen, vorderingen of op het vruchtgebruik van een zaak of recht. Vaak zijn de pandhouders Joden, vanwege het feit dat zij niet toegelaten worden tot de handwerkgilden.

Barbara de Bassu

De eerste vermelding van een Bank van Lening in Rhenen dateert van 1612 als Cornelis Vrage octrooi verwerft voor het houden van de Bank van Lening waar hij ook geld op kwitantie uitleent (1612 tot 1628).

Barbara de Bassu is getrouwd met Cornelis en ze zijn bij uitzondering niet joods, want Barbara is eigenaresse van een graf in de Cunerakerk. Dat blijkt uit de papieren in de nalatenschappen van Cornelis en Barbara. Behalve de inkomsten van de Bank van Lening, heeft ook de inkwartiering van personeel van de Winterkoning weduwe Barbara geen windeieren gelegd, want zij blijkt bij overlijden in zeer goede doen te zijn.

Hillighijen Philipssen is een echte zakenvrouw. Als weduwe van pandhouder en beheerder Bank van Lening Abraham Isaks krijgt zij op 7 oktober 1690 het octrooi voor zes jaar. De pachtsom is 150 gulden. Als zij de bank opnieuw wil pachten, is het in Rhenen armoetroef evenals in de rest van de Republiek. Bij deze slechte vooruitzichten is de pacht van de Bank van Lening de prijs van 150 gulden niet meer waard. Zij verzoekt daarom om voortzetting van de pacht maar dan tegen 100 gulden per jaar. Zij wijst er ook nog op dat het een ieder bekend is dat de pachtsommen van alle banken in de omgeving met de helft en soms wel met twee derde zijn verlaagd. In hetzelfde schrijven verzoekt Hillighijen om haar gemaal (molen), dat op 20 gulden is gesteld, tot 14 gulden te verlagen. In 1698 is er de bevestiging dat zij pachtster van de Bank is en dat haar verzoek om vermindering van het gemaal is toegekend. In ieder geval wordt tot 1703 aan haar pacht berekend voor de Bank van Lening. Maar op 29 januari 1704 laat de gemeente Rhenen beslag leggen op alles wat zich ten huize van de weduwe en de kinderen van Abraham Ysaqs bevindt. Wat is er gebeurd?

Jannigje Raphael Hijmans is een zelfstandige zakenvrouw die op 13 september 1790 de stadsbestuurders vraagt of zij de pacht van de Bank van Lening mag overnemen en de exploitatie mag voortzetten voor 12 jaar tegen een pachtsom van 50 gulden per jaar op de voorwaarden van het octrooi van 13 mei 1782. Haar man Michel Godschalk Heijmans (1760 - 1790) is dan overleden. Op 18 mei 1793 besluit het stadsbestuur over te gaan tot een openbare inschrijving voor de verpachting van de Bank met ingang van 22 december 1793,

de datum waarop het lopende contract afloopt. Een aantal leden van het bestuur krijgt de opdracht om de rekening en verantwoording over 1792 van de tafelhouderesse te controleren. En dat kan Jannigje niet omdat er een aantal leenbriefjes zoek blijkt te zijn. Bovendien verklaart zij dat zij van deze verplichting niet op de hoogte was én dat zoiets als een boekencontrole bij haar weten nog nooit eerder is voorgekomen. Het is niet bekend of dit te wijten is aan de onervarenheid van Jannigje of aan laksheid van de stedelijke overheid in voorgaande jaren. In ieder geval belooft ze beterschap voor de volgende jaren en de stad beboet haar met drie gouden dukaten, te betalen aan de diaconie. Dat ze er warmpjes bij zit blijkt uit het gegeven dat zij in 1793 eigenaar is van een huis in de Grutterstraat, eigenaar en gebruiker van een huis aan de Markt en eigenaar van een huisje op de Steilsteeg. In het jaar daarna huwt zij op 13 januari 1794 met Abraham Joseph van Elburg die toestemming tot inwoning en het burgerschap verzoekt. Uit deze aanvraag is duidelijk dat bij de openbare inschrijving die door de stad in mei 1793 was uitgeschreven Jannigje als hoogste (of als enige?) inschrijver naar voren is gekomen. De pachttermijn wordt helemaal uitgediend want op 2 september 1805 besluit de gemeente tot publieke verpachting op 10 oktober voor 12 jaren ingaande 22-12- 1805 aan te kondigen in de Utrechtse en Haarlemse Couranten. Wie de nieuwe pachter is, wordt in de daaropvolgende jaren niet helemaal duidelijk. Maar op 7 november 1816 en op 8 mei 1817 zijn processen-verbaal voorhanden van openbare verkopen van genoemde panden op verzoek van Izaak Godschalk Hijmans, houder van de Bank van lening.

Bron: <https://www.oudrheden.nl/wp-content/uploads/2018/02/or-2001.pdf>